

16

de cardioloog
maart 2017

tekst: Liesbeth Chamuleau, journalist
beeld: Herbert Wiggerman (fotografie)
en Joydesign (illustratie)

in 't hart

CARDIOLOOG STEVEN CHAMULEAU ONTMOET SCHRIJVER ARTHUR JAPIN

'Laten we meer
ruimte maken
voor de creativiteit'

Op 10 maart 2017 houdt prof. dr. Steven Chamuleau zijn oratie in het Academiegebouw Utrecht, getiteld Centraal Station. Op het symposium dat daaraan voorafgaat zal Arthur Japin een lezing houden over 'het literaire hart'. Meer informatie: oratiechamuleau.nl.

Steven Chamuleau, cardioloog en hoogleraar Algemene cardiologie (UMCU), sprak met zijn favoriete schrijver Arthur Japin over het hart als motor en als metafoor. Hij weet precies waarom deze auteur hem zo aanspreekt. 'Al zijn boeken gaan over het hart. Natuurlijk op een andere manier dan waarop ik als arts naar het hart kijk, maar het raakt me. Het hart is de motor van het lichaam en daarmee van het leven.'

Na een korte kennismaking zijn de twee al snel in een dialoog verwickeld over ratio en intuïtie. Als wetenschapper vaar je op feiten en bewijzen; als schrijver volg je je gevoel. Japin zelf is verstoken van ratio. 'Helaas', zoals hij zelf zegt. 'Ik heb alleen maar gevoel meegekregen en kan die ratio moeilijk ruimte geven. Lange tijd heb ik de ratio ook echt als een kwaad ervaren, een aangeleerde handicap die mensen belemmert creatief te zijn. Al het verdriet dat ik zag, kwam voort uit het feit dat mensen redeneerden in plaats van dat ze hun hart volgden. Toch zou ik de ratio wel eens willen kunnen aanwenden om mijn fantasie wat af te remmen.' Hoewel Chamuleau natuurlijk hart heeft voor zijn patiënten, bevestigt hij dat hij als arts toch juist de ratio moet laten prevaleren. 'Wat heeft een patiënt eraan als ik net zo emotioneel reageer op een minder goede medische uitslag? Duidelijkheid, daar zijn mijn patiënten bij gebaat. Maar wel met gevoel.'

Angst voor de dood

'Als mensen iets aan hun hart hebben, komt de angst voor de dood in hun leven. En iedereen die bij mij in de spreekkamer komt, denkt hierover na,' vertelt Chamuleau.

Japin vraagt of hij de dood ook aankaat bij patiënten. 'Jazeker, dat doe ik regelmatig. Daar ontkom je niet aan. Maar het went nooit. Ook al lig ik er niet wakker van, het raakt me wel. Ik denk overigens ook dat dat goed is. Als het me koud zou laten, dan moet ik stoppen. Cardiologie is een mensenvak. Ik probeer mijn patiënten altijd zo goed mogelijk te helpen en te adviseren, welke kant het ook opgaat. En als je mensen niet beter kunt maken, dan is dat altijd verdrietig.'

Japin kijkt heel anders naar de sterfelijkheid of de dood. Hij ziet het als een soort overgave. 'Dat is niet iets waar ik bang voor ben, het is alleen onbekend.' Hij vergelijkt het met de eerste keer dat hij als kind ging vliegen. 'Samen met mijn moeder vanuit Engeland omdat mijn vader was overleden. Het versnellen voor het opstijgen. Dat je in je stoel gedrukt wordt en eigenlijk niet weet wat erna komt. Maar je gaat, dat staat vast. En je laat het gebeuren. Dat onbestemde maar ook bijzondere gevoel, zoiets zal dat moment van doodgaan ook zijn. Eigenlijk is doodgaan volgens mij niet enger dan leven.'

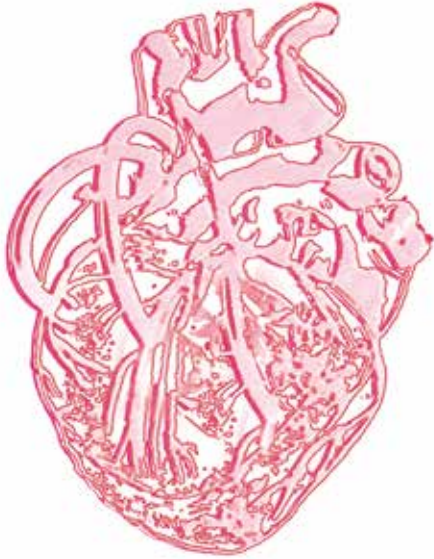
Een citaat uit zijn boek *De Gevleugelde* bevestigt dit nog eens: 'Het wonderbaarlijke zit hem er niet in dat een mens vleugels krijgt en ermee wegvliegt. Het is pas echt een wonder als het hem lukt beneden te blijven en het uit te houden tussen anderen.'

Gender-issue

Chamuleau is benieuwd naar Japins mening over *gender*. 'Je hebt eerder gezegd dat je liever over vrouwen schrijft dan over mannen.' Japin lacht: 'Sowieso lezen mannen en vrouwen mijn boeken totaal op een andere manier. Mannen vragen doorgaans: "Wat is er waar?", terwijl vrouwen begrijpen dat je het ware leven dichter benadert met fantasie. Vaak ook letterlijk: veel feiten die ik vind tijdens mijn onderzoek kan ik niet gebruiken omdat ze ongeloofwaardig zijn. Mannen houden van de feiten en de geschiedenis. Daarbij zijn vrouwen veel interessanter en intuïtiever dan mannen. Vrouwen denken door over het gevoel, terwijl mannen de rechte lijn volgen en hun emotie vaak uitsluiten. De mannelijke drijfveren zijn veel minder diep. En ik →

Arthur Japin (1956) studeerde enkele jaren Nederlandse taal- en letterkunde in Amsterdam en doorliep daar de Theaterschool, waar hij in 1982 afstudeerde. In 1996 debuteerde hij met de verhalenbundel *Magonische verhalen*, waarvoor hij de prestigieuze Lucy B. & C.W. van der Hoogtprijs ontving. Zijn doorbraak volgde een jaar later met de historische roman *De zwarte met het witte hart*. Sindsdien schreef hij onder meer de romans *Een schitterend gebrek* (2003, bekroond met de Libris Literatuurprijs), *De overgave* (2007), *Vaslav* (2010) en *De geveugelde* (2015). Naast zijn schrijverschap is Japin actief als scenarioschrijver voor film en toneel, televisiepresentator en acteur. www.arthurjapin.nl

Arthur Japin:
'Sterven mensen aan een gebroken hart? Mij zou het niet verbazen. Hoe zie jij dat als cardioloog?'

houd er meer van als karakters emotioneel verscheurd zijn. Hoe is dat eigenlijk in de cardiologie? Zijn er net zoveel vrouwen als mannen?

Chamuleau vertelt dat zeventig procent van de geneeskundestudenten vrouw is. Terwijl er op zijn afdeling maar twee vrouwelijke cardiologen zijn, tegenover twintig mannelijke. Zijn vrouwen te emotioneel voor dit vak? Chamuleau denkt van niet. Hij wijt het eerder aan de werkdruk bij cardiologie, die parttime werken nauwelijks mogelijk maakt. 'En wat betreft de emotie ben ik het helemaal met je eens. Een mannelijke hartpatiënt vraagt: "Hoe lang ben ik uit de roulatie?" Terwijl een vrouwelijke patiënt graag wil weten hoe ze zich zal voelen wanneer ze wakker wordt. Meer vrouwelijke cardiologen geeft wellicht een betere balans tussen ratio en intuïtie.'

Een ander interessant aandachtspunt binnen de cardiologie is dat alle onderzoeken tot nu toe vooral gericht zijn op mannen tussen de zestig en de zeventig. Chamuleau: 'Terwijl vrouwen zowel fysiek als emotioneel heel anders kunnen reageren op bepaalde behandelingen. De reden dat er vooral onderzoek is gedaan naar mannen, stamt uit de tijd vóór de emancipatie. Mannen tussen de zestig en de zeventig hebben veelal ongezonder geleefd. Vrouwen halen dat nu ruimschoots in. Helaas.'

Hart als metafoor

Chamuleau: 'Wat mij opvalt in jouw boeken is de rol die het hart erin speelt. En ik vraag me weleens af of dat komt omdat ik alles met een cardiologenbril bekijk. In *De Geveugelde* bijvoorbeeld wordt het hart specifiek

benoemd. Het gaat over een hart dat verplaatst wordt en een nieuwe bestemming krijgt. Ik lees het verhaal als een grote tocht van het hart en de hartstocht die daarbij vrijkomt. Terwijl een goede vriend "het hart" juist heeft gemist in ditzelfde boek.'

Japin denkt even na: 'Leven gaat over liefde. Dus in die zin gaan al mijn boeken over de metafoor van het hart voor de liefde. Over een gebrek aan liefde of juist een overvloed, of over een mislukte liefde. Het hart symboliseert de liefde en het verlangen, maar ook het gevoel en de empathie. Liefdesverdriet is ook zo'n mooie metafoor. Ik heb verdriet gekend dat – fysiek – zoveel pijn deed, dat je denkt, zeker wanneer het maandenlang aanhoudt: het is niet mogelijk dat mijn lijf hier geen schade van ondervindt. Het voelt als een gebroken hart. Mijn moeder is – letterlijk – gestorven aan een gebroken hart. De wand was gescheurd. Ik kan dit niet los zien van de overdosis verdriet in haar leven. Rond haar vijftigste heeft ze alle hoop opgegeven en is ze gaan zitten. Letterlijk. Twintig jaar later was haar hart zo zwak dat het openscheurde. Voor mij heeft dat direct met elkaar te maken. Sterven mensen aan een gebroken hart, mij zou het niet verbazen. Hoe zie jij dat als cardioloog?'

Chamuleau: 'Zonder twijfel kan ik hier als cardioloog niet anders doen dan mijn ratio volgen. Medisch gezien

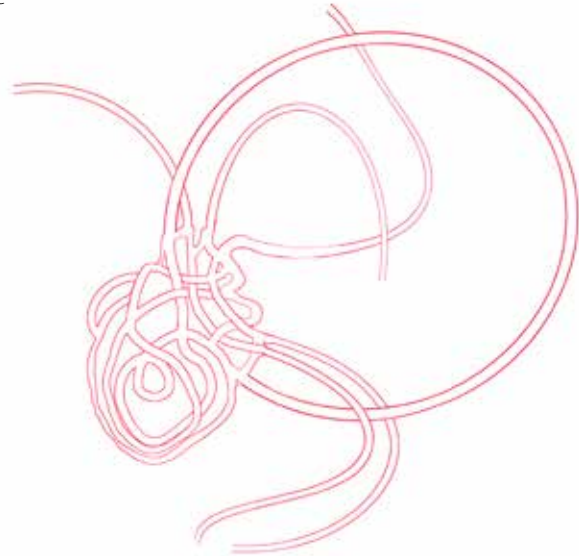
Prof. dr. Steven Chamuleau (1969) studeerde geneeskunde in Amsterdam. Hij promoveerde cum laude aan de Universiteit van Amsterdam in 2001 en volgde de opleiding tot cardioloog in het AMC. Sinds 2008 is hij stafcardioloog aan het UMC Utrecht. In 2016 werd hij benoemd tot hoogleraar Algemene cardiologie aan de Universiteit van Utrecht.

Steven Chamuleau: *'Ik sluit niet uit dat er verband zit tussen een emotioneel heftig leven en een hartaandoening'*

scheurt een hart of vat niet door liefdesverdriet. Maar ik sluit niet uit dat er verband zit tussen een emotioneel heftig leven en een hartaandoening. Het is tenslotte ook niet wetenschappelijk bewezen dat het geen enkele invloed heeft.'

Wetenschappelijk onderzoek

Chamuleau: 'Een bijzondere parallel tussen onze beroepen is dat het schrijven van een historische roman zoals *De zwarte met het witte hart* uitgebreid onderzoek vergt. Elk detail moet kloppen. Voor medische vraagstukken is dat eigenlijk niet anders. Zo doen we al jaren stamcelonderzoek om het hart te revitaliseren. Als een hart voor een deel afsterft, proberen we dat deel weer tot leven te wekken. Dat vraagt om uiterste precisie. Dus in die zin, doen we voor een deel hetzelfde werk.' Japin glimlacht: 'Ja, ik breng heel wat uren door in archieven. Niet dat ik dat nou heel leuk vind, maar omdat ik eigenlijk een beetje verliefd word op mijn personages wil ik echt alles van ze weten. Daarom kan ik het opbrengen om alle details tot in de puntjes te onderzoeken. Ik wil ze echt doorgronden. Het is diverse keren voorgekomen dat feiten die strikt uit mijn fantasie kwamen, toch werkelijk bleken te zijn gebeurd. Als je maar voldoende empathie opbrengt, is het mogelijk de waarheid te verzinnen. Als je je personages door en door kent, is het ook aannemelijk dat je dezelfde keuzes maakt als zij in werkelijkheid hebben gedaan. En ik kan de feiten soms ook naast me neerleggen. Wel kies ik altijd personages die echt hebben bestaan. En door me af te vragen hoe zij hebben weten te overleven in hun situatie, ontstaat het verhaal. Ik blijf het bijzonder

vinden dat mensen, hoe getergd ook, willens en wetens vechten voor hun leven. Soms worden de karakters zo sterk dat zij bepalen hoe het boek eruit gaat zien. *Vaslav* is daarvan een goed voorbeeld. Ik wilde zijn verhaal door twee stemmen laten vertellen. Een daarvan sprak echter zo slecht over Vaslavs vrouw Romola dat zij als het ware in mij boos werd en opstond. Zij begon zich te verdedigen, een stem die zo sterk was dat ik haar aan het woord liet. Uiteindelijk vulde haar stem een kwart van het boek.'

Toevallige ontknopingen

Chamuleau: 'De grootste ontdekkingen worden vaak gedaan door toevallige bevindingen. Dat geldt zeker ook voor de medische wetenschap. Zo is bij toeval ontdekt dat antibiotica heel goed werken tegen bacteriële infecties. Dat was eigenlijk een bijkomstigheid, maar juist die vondst heeft een doorbraak teweeggebracht. Dat zijn oplossingen die je niet vindt als je ze zoekt, maar die je tegenkomt op weg naar iets anders.'

Japin bevestigt dat. 'Je moet niet te rigide worden maar ook openstaan voor zijpaden. En af en toe moet je dingen loslaten. In *De man van je leven* is de dood er ingeslopen, bij toeval zou je kunnen zeggen, omdat hij in mijn eigen leven binnendrong. Soms gebeurt er in je dagelijks bestaan iets en dat wordt dan heel bepalend voor een boek of onderzoek.'

Uit het gesprek blijkt dat de cardioloog en de schrijver behoorlijk veel raakvlakken hebben. Als schrijver bepaal je zelf hoe je boeken aflopen. Als arts heb je de afloop niet helemaal in de hand. Echte levens laten zich niet altijd leiden. Ook niet als dat een betere afloop met zich mee zou brengen. Maar zodra je vastloopt, komt er altijd creativiteit vrij, en dat proces creëert nieuwe wegen. Het brengt oplossingen die je eerder nooit had kunnen bedenken. Net als deadlines: zodra die dichterbij komen en eigenlijk als een soort zwaard van Damocles boven je hoofd hangen, komt de overgave, de rust. En dat schept nieuwe ideeën. Hoe mooi zou het zijn als we minder rigide worden bij het oplossen van vraagstukken. Laten we meer ruimte maken voor de creativiteit. Wie weet wat het brengt. ←